

ЯДЛОВСЬКА О. С.,
доцент кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат історичних наук, доцент

УВАГА ДО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі розвитку як українського, так і світового суспільства роль педагога в освіті кардинально змінилась, адже викладач давно перестав бути основним постачальником інформації і тим більше ментором. Суцільна інформатизація, доступ до великих обсягів інформації з одночасним впровадженням он-лайн, дистанційної та асинхронної освіти змінили акцент педагогічної діяльності, зокрема, викладач стає все більше коучем та модератором освітнього процесу, однак визначаючи методи та прийоми педагогічної роботи, спрямовуючи навчання на вироблення аксіологічних оцінок, на розвиток світогляду та вироблення професійних компетентностей здобувачів освіти. Провідну роль у навчальному процесі відіграють педагогічні підходи, що мають характеристику особистісно-орієнтованих та сприяють розвитку особистості здобувачів освіти (і самого педагога), серед яких виділимо акмеологічний та герменевтичний підходи та особистісно-орієнтоване (особистісно-суб'єктне) навчання.

Суть акмеологічного підходу, як стверджує О. Антонова, полягає у дослідженні природи обдарованості та проектується у вивчення особистості як цілісного феномена в єдності її суттєвих сторін (індивід, особистість, індивідуальність, суб'єкт життєдіяльності); орієнтації людини на постійний саморозвиток і самовдосконалення, мотивації високих досягнень, прагненні високих результатів, життєвих успіхів; організації творчої діяльності особистості на всіх етапах її неперервної освіти, створенні необхідних умов для самореалізації її творчого потенціалу. Творчий потенціал визначається як об'єктивними можливостями, так і внутрішньо особистісними чинниками, серед яких провідну роль відіграють здібності і особисте ставлення особистості до творчої діяльності [1, с. 17]. Як інтегративне особистісне утворення визначають акмеологічну компетентність самого педагога О. Гречаник та В. Григораш. Акмеологічний підхід характеризується усвідомленим постійним прагненням самовдосконалення в процесі професійної педагогічної підготовки (підвищення кваліфікації), педагогічними й акмеологічними знаннями та вміннями, спрямованими на розвиток особистості вихованця; розвиненими індивідуально-психологічними якостями, що сприяють успішній самореалізації вчителя й набуттю професіоналізму в педагогічній діяльності [2, с. 19]. У межах змістово-процесуального складника акмеологічної компетентності виокремлюють такі вміння: творчо використовувати досвід; організовувати

зв'язок своїх знань із практикою; організувати свої власні прийоми вивчення; вирішувати конфліктні проблеми; звертатись із запитом до різних баз даних; одержувати інформацію й відбирати актуальні відомості; виявляти зв'язок минулих і дійсних подій [2, с. 23].

Зазначимо, що вища освіта на сьогодні розуміється як інтерпретація продукту високої науки, а герменевтична процедура передбачає прочитання та адекватне розуміння її змісту майбутніми спеціалістами. На думку О. Дротянко, процес навчання, спосіб зв'язку здобувача та викладача – це не перекладання знань з однієї голови в іншу, не повідомлення, просвітництво та донесення готових істин. Насправді, це нелінійна ситуація відкритого діалогу, прямого й зворотного зв'язку, солідаристичної освітньої пригоди, попадання (в результаті розв'язання проблемних ситуацій) в один самоузгоджений темпосвіт. Цим усувається лінійність, однобічність навчального процесу, певною мірою знімається його репресивний, примусовий характер [3, с. 206]. Загалом, герменевтичний підхід вимагає розгляд педагогічної дійсності у площині категорій «сенса», «розуміння». Як вважає О. Дубасенюк, це дозволяє здійснити вибір таких алгоритмів проектування педагогічної дійсності, які перетворюють його на рефлексуюче проектування. Відтак, такий підхід пов'язує особистісні сенси суб'єктів проектувального процесу із сенсами розвитку проектованої системи. Це дозволяє зазначеним суб'єктам самовизначитися в просторі сучасної педагогічної дійсності, здійснюючи рефлексію своєї суб'єктної позиції в процесі розвитку навчально-виховних систем [4, с. 15].

Зовнішня мета особистісно-орієнтованого навчання полягає в тому, щоб створити умови для загального розвитку (пізнавального, творчого, емоційно-вольового, морального та ін.) особистості. Розвиток творчого потенціалу та морально-вольової сфери в процесі навчання, на думку Т. Хлебнікової, потребують зосередження, поряд із когнітивним процесом, на розвитку емоційно-афективної сфери, виявленню почуттів, створюючи умови для прийняття рішень, самостійних дій, здійснення самооцінки, стимулюючи до самоосвіти та самостійності в навчанні завдяки залученню особистості до самостійної діяльності. Внутрішня (особистісна) мета полягає в оволодінні знаннями, які необхідні педагогу для здійснення професійної діяльності, у засвоєнні змісту освіти, під час якого відбувається своєрідне «зняття» об'єктивного значення матеріалу та виявлення в ньому суб'єктивного сенсу особистісно стверджувальних цінностей, що дозволяє не тільки виконувати поставлені завдання, а й самостійно визначати проблеми, по-новому виконувати старі завдання. Цьому сприяє не тільки інтелектуальна активність, а й розвиток емоційної, морально-вольової сфери особистості [5, с. 310].

Слід також підкреслити, що сучасний педагогічний процес стикається з рядом викликів, пов'язаних з психологічними чинниками. Емоційні, інформаційні та комунікативні стреси можуть емоційно дезорганізувати та професійно дезадаптувати здобувача, негативно позначитися на його психологічному самопочутті, успішності у навчанні. Задля уникнення цього слід запроваджувати превентивні дії стосовно нейропсихологічної профілактики

емоційного вигорання у здобувачів вищої освіти. Профілактичні технології слід застосовувати комплексно та з урахуванням індивідуального підходу залежно від того, чи схильні здобувачі до тривожно-депресивних станів, чи мають низьку успішність, високу тривожність та психосоматичні розлади, ігнорують себе та вимоги навчального середовища, не цікавляться у професійному чи особистісному зростанні, навчанні загалом [6, с. 200].

Також звернемо увагу на те, що техногенне, цифрове суспільство стало гуманізованим і не відмовилось від загальнолюдських цінностей і норм моралі. А це передусім вимагає посилення деонтологічної підготовки, складання професійних присяг як основи духовно-культурологічного світогляду, і визначає гуманістичну функцію сучасного юриста, педагога, психолога, вченого та державного службовця. Розвиток професійної деонтології в умовах техногенного, цифрового суспільства, під впливом факторів розвитку штучного інтелекту, змін в економіці, аксіологічній та психологічній сферах, характеризується трансформацією феномену професії. У процесі його еволюції від простого типу «людина – людина» відбувається перехід до комбінованого типу «людина–техніка–знаки–людина», і, водночас, існує загроза втрати моральноетичної основи професій з високим ступенем відповідальності, що може призвести до духовного спустошення змісту педагогічної, юридичної, наукової, психологічної діяльності [7, с. 183-184].

Отже, сучасні педагогічні підходи та методи навчання, що спрямовані на розвиток особистості здобувача освіти формує компетентності, що дозволять в майбутньому самостійно поєднувати набуті знання із практикою, використовуючи власний творчий потенціал. Педагог проектує ситуацію пробудження власних сил і здібностей того, хто навчається, ініціює його на один з власних шляхів розвитку. У подальшому це сприятиме відкриттю здобувачем себе через співробітництво із самим собою та з іншими людьми, а також якісно реалізовувати професійні компетентності у швидкозмінному світі.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. Є. Акмеологічний підхід до визначення сутності педагогічної обдарованості. *Акмеологія – наука XXI століття*: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2011. С. 17-22.
2. Гречаник О. Є., Григораш В. В. Формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної освіти: монографія. Харків: Вид. група «Основа», 2019. 144 с.
3. Дротянко Л. Герменевтичні процедури в системі вищої освіти. *Філософські обрії*. 2009. № 22. С. 204-215.
4. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 11-18.
5. Хлебнікова Т. М. Особистісно зорієнтований підхід до підвищення кваліфікації педагога. *Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи*: монографія. Київ, Харків: Інститут освіти дорослих імені І. Зязюна НАПН України, ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. С. 308-314.
6. Yadlovska O., Formaniuk Yu., Chystovska Yu. Neuropsychological Preventive Treatment of Emotional Burnout among University Students. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2022, Vol. 13 (1), pp. 188-201.
7. Савіщенко В. Розвиток професійної деонтології в умовах техногенного, цифрового суспільства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 174-187.